

64 de ani de la pogromul și „Trenurile morții” din Iași

La Cimitirul Evreiesc din Iași s-au adunat, și în acest an, membrii comunității evreiești și prietenii lor creștini, pentru a comemora victimele pogromului de la Iași și ale „Trenurilor morții”, de-acum 64 de ani. Acest eveniment tragic s-a soldat cu mii de morți, numărul celor uciși în acele zile de la sfârșitul lui iunie nefiind nici până azi stabilit cu exactitate. Au ținut să participe la ceremonii deputatul F.C.E.R., dr. **AUREL VAINER**, prof. dr. **OTTO ADLER**, președintele A.E.R.V.H., oficialități ale județului și municipiului, intelectuali ieșeni, reprezentanți ai mass media. Slujba religioasă la mormântul comun al victimelor pogromului a fost ținută de Rabinul **ABRAHAM EHRENFELD**.

Deschizând ceremoniile, ing. **PINCU KAISERMANN**, președintele comunității ieșene - după ce a remarcat că în cimitir se află, într-o parte, mormintele eroilor evrei care și-au pierdut viața în Războiul de Reîntregire a României și în cealaltă, gropile comune ale evreilor uciși în pogrom -, a subliniat că, an de an, autoritățile locale, reprezentanți ai parlamentului, ai F.C.E.R., oameni de știință și de cultură se adună pentru a comemora pogromul de la Iași, dar și pentru a-i evoca pe ieșenii care au stat alături de evrei în timpul evenimentelor dramatice din iunie 1941. „Aceste comemorări sunt necesare pentru a ne aminti, pentru ca astfel de crime să nu se mai întâmple” - a declarat Pincu Kaisermann. El a transmis și două mesaje pentru acest moment solemn, din partea Marelui Rabin Menachem Hacohen și a primarului Iașului, dl Nichita.

În numele oficialităților locale, au vorbit **RADU PRISĂCARU**, prefectul municipiului Iași, și **LUCIAN FLEIȘER**, președintele

Consiliului Județean. Ei au menționat schimbarea de mentalitate la cei care conduc țara acum, un indiciu important fiind inițiativa ministrului de externe Mihai Răzvan Ungureanu de a se introduce în manualele școlare evenimentele tragice de la Iași. Ambii vorbitori au atras atenția asupra necesității ca astfel de evenimente să nu se mai repete.

EVA GALAMBOS

Continuare în pag. 4

„Ura a fost arma care a provocat Holocaustul”

Au trecut șazececi de ani de la măcelul de la Iași. Șazececi de ani și mai bine și încă se mai păzește monumentul în amintirea infamiei din fața Sinagogii Vechi, ridicat de către mica comunitate evreiască. 24 de ore, șapte zile pe săptămână, poliția ieșeană încă e nevoită să țină sub pază un monument aflat în mijlocul orașului - monument ce nu e făcut nici din argint, nici poleit cu aur. Doar o coloană de piatră și o plăcuță comemorativă.

MOSHE YASSUR

Câți martori am mai rămas de la „duminica ceia”? Așa numeam noi, cei scăpați cu viață, când cuvintele pogrom sau Holocaust încă nu ajunseseră pe la noi. De fapt, nici până azi nu cred că s-a născocit un cuvânt potrivit. Câți martori? Puțini, și pe zi ce trece rămânem și mai puțini. Prima mea amintire din copilărie este fuga mea cu mama, în 1939, de la Rădăcăneni spre Vaslui, la fratele mamei, într-o căruță închiriată în grabă, în care mama a strâns câteva boccele dintr-o gospodărie agonisită timp de generații. Un decret prevedea izgonirea evreilor din sate și târgușoare spre orașele mai mari ca să-i aibă mai adunați și mai la îndemână. Aveam cinci ani și era o

În „duminica ceia”

duminică scaldată în soare. Știu că era duminică, fiindcă, trecând printr-un sătuc, credincioșii tocmai ieșeau de la slujbă. Văzându-l pe căruțașul nostru, au început să-l batjocorească și să-i injure că ducea în căruță pe cei „care l-au răstignit pe Mântuitorul nostru”. Căruțașul, rușinat, de cum am ieșit din sat, a oprit căruța și ne-a dat jos, lăsându-ne în mijlocul drumului cu tot calabalăcul.

Cam un an mai târziu, la Iași, o altă amintire îmi va marca existența. Era tot o duminică. Noi, „șobolanii Iașului” - așa cum ne-a numit jurnalistul fascist Malaparte în „Kaput” -, eram ascunși prin beciuri și adăposturi de frica bombardamentelor de la începutul războiului. Deodată, porțile beciului s-au deschis cu țipete: „Afară!”, „Raus!”, în română și germană. Am ieșit, tata, mama, eu și membrii familiilor din curte. „Măinile sus!” mai lătrau vocile și, împungându-ne cu patul armei, ne-au adunat în mijlocul străzii, unde mai erau adunate grupuri de evrei ce stăteau în bătaia soarelui de iunie, cu mâinile sus. Locuiam atunci pe strada Elena Doamna. Convoiu s-a îndreptat, încet-încet, spre Târgul Cucului și pe Cuza Vodă, la Chestura poliției de pe strada Vasile Alecsandri. O dată ajunși în curtea Chesturii, au început împușcăturile.

Miile de victime se odihnesc acum în gropile comune din Cimitirul Evreiesc din Păcurari. Cimitir liniștit, înconjurat de dealurile mănoase acoperite de podgorii din care se extrage vinul bun și ghiurghiului caracteristic zonei. Numai că la masă, la un pahar, vor lipsi pe veci miile de concetățeni, o optime din populația Iașului. Vecini și prieteni ce au trăit în pace, generații după generații. Fie-le țărâna ușoară!

Prof. SILVIU SANIE

Martirii aveau un nume

Vorbind în numele comunității evreiești din Iași, istoricul Silviu Sanie a arătat că de-a lungul vremii s-a încercat să se dea un răspuns fundamental la întrebarea: „Cum a fost posibilă o asemenea catastrofă”? „Principala concluzie (pe baza lucrărilor care reconstituie toate etapele desfășurării evenimentelor de la sfârșitul lui iunie și începutul lui iulie 1941) este că dimensiunile măcelului n-ar fi fost cele cunoscute fără implicarea forțelor care aveau datoria să apere cetățenii țării”. Pogromul de la Iași - a subliniat el - a avut loc la o săptămână de la declanșarea războiului antisovietic. „Curățirea spatelui frontului, mutarea unor populații pentru a evita posibile sabotaje, invocată inițial ca pretext al unor acțiuni, nu ar fi sfârșit printr-un măcel, dacă acesta nu ar fi fost programat [...]”. Prof. Silviu Sanie a arătat că Antonescu „a fost implicat direct în tragedia care a marcat pe veci comunitatea evreiască ieșeană, fapt dovedit prin documente mai vechi sau relativ recent descoperite [...]”. Întrebarea din titlul cărții lui I. Ludo, «Din ordinul cui?», are un răspuns. „Domnia-sa și-a exprimat speranța ca „în orașul care a fost leagăn al mișcării cuziste și legionare să nu fie vreodată propagate de la catedră și amvon xenofobia și antisemitismul” și a cerut ca pe mormintele comune în care sunt îngropate victimele pogromului și ale „Trenurilor morții” să fie fixate plăcuțe cu numele celor căzuți, deoarece „martirii aveau un nume”.

Dr. AUREL VAINER

Lumea evreiască nu va permite repetarea Șoahului

Sunt copleșit de emoție, sentiment care are mai multe justificări. Particip pentru prima dată la o comemorare a asasinării evreilor de către regimul Antonescu pe tărâmurile moldovene și eu, prin naștere, mă simt un fiu al Moldovei, căruia îi este greu de imaginat că la câțiva kilometri de locul meu de naștere, conașionali de-ai mei au fost asinați. Este vorba de oameni omorâți pe nedrept, de frații noștri aduși pe ultimul drum aici, în acea zi de iunie, în condiții atât de tragice [...]”.

Prin poziția de reprezentant al F.C.E.R. în Parlament, în luna iunie, ca membru al delegației române conduse de ministrul de externe, Mihai Răzvan Ungureanu, ilustru cetățean al Iașului și atât de bine receptat în străinătate, am participat la Reuniunea O.S.C.E. împotriva antisemitismului și intoleranței, de la Cordoba. A fost un eveniment important la care au fost prezenți reprezentanți a 55 de state din Europa, precum și din Israel, S.U.A., Canada, Australia, Argentina. Continuare în pag. 4

Masacrul de la Iași a fost organizat și planificat dinainte

O nouă carte a istoricului JEAN ANCEL demonstrează această teză, pe baza unor documente descoperite recent

„Problema Iașului și a pogromului care s-a desfășurat acolo este centrală în istoria Holocaustului din România și în istoria Holocaustului în general. El a constituit un preludiu la asasinarea în masă a evreilor din Basarabia și Bucovina de către forțele Armatei și Poliției românești, dirijate prin directivele nemijlocite ale dictatorului Ion Antonescu. Autorul demonstrează că nu este vorba aici de o izbucnire de instincte necontrolabile, ci de o politică dirijată, al cărei scop final era lichidarea evreilor din România”. (Din prefața prof. Yehuda Bauer, Ierusalim, la cartea lui Jean Ancel despre pogromul de la Iași)

Într-adevăr, contribuția esențială a acestei noi apariții editoriale a istoricului Jean Ancel - *Preludiu la asasinat. Pogromul de la Iași, 29 iunie 1941* (traducere din engleză de Carol Bienes; prefață de Yehuda Bauer, „Yad Vashem”, Editura Polirom, 2005, 491p.) - constă în argumentarea caracterului organizat și planificat al acestui masacru fără precedent în contextul românesc. Demersul său se bazează pe documente recent descoperite, mai ales în Arhiva Muzeului Holocaustului din Washington, care a obținut sute de mii de microfilme din arhivele românești ținute la fond secret de regimul comunist.

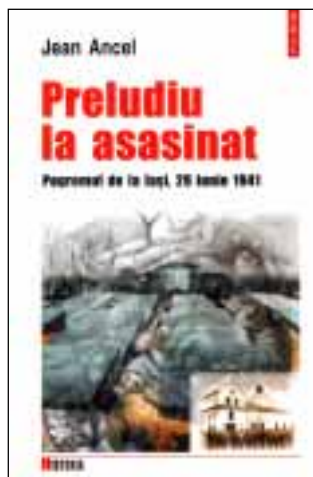
„Un ordin explicit al lui Ion Antonescu a stat la baza pogromului - scrie J. Ancel. Diverse autorități civile și militare ale statului român - Marele Stat Major al Armatei, Serviciul Special de Informații (S.S.I.), Ministerul de Interne și șefii Direcției Generale a Poliției și Inspectoratului General al Jandarmeriei - s-au ocupat în mod activ de planificarea pogromului și de conducerea lui. În execuție au fost implicați diverși factori, printre care adjunctul primului ministru, Mihai Antonescu și alți miniștri, corpul judiciar militar și civil, Direcția Generală C.F.R. și salariații săi, precum și cetățeni români din toate straturile sociale din Iași și din împrejurimi”.

Pentru susținerea acestei teze fundamentale, J. Ancel analizează pas cu pas etapele pregătirii și desfășurării masacrului. Sunt demontate ipotezele vehiculate în unele cărți de istorie, cum că ar fi fost vorba despre o rebeliune; că evreii ar fi tras asupra trupelor române și germane; că ar fi semnalizat pentru avioanele sovietice, indicând locurile unde să fie aruncate bombe ș.a. În realitate, autoritățile antonesciene au creat un întreg scenariu, făcând peste noapte din

evreii Iașilor colaboratori potențiali ai inamicului, și asta în condiții de război. S-au fabricat dovezi false; s-a provocat o adevărată „psihoză a semnalizărilor”, s-a insuflat spaima de așa-zisul iudeo-bolșevism, care, chipurile completează cu inamicul. Tot atâtea pretexte „palpabile” care să „justifice” dezlănțuirea masacrului.

Pogromul a început prin înscenările din seara zilei de 28 iunie. S-a declanșat o falsă alarmă, după care au urmat atacuri fictive împotriva soldaților români și germani prin tragerea a sute de cartușe oarbe în aer. În contextul acestei „dezordini” artificial create, a sosit ordinul conducătorului statului pentru declanșarea masacrului. El a fost transmis de conducător, prin telefon, personal colonelului Constantin Lupu, comandantul Garnizoanei orașului Iași. Conducătorul a dat mână liberă pentru executarea pe loc a tuturor celor care, chipurile, trag focuri de armă asupra armatei germane sau române, sau asupra populației civile. Ordinul se referea exclusiv la evrei - căci numai asupra lor plana o astfel de învinuire -, ei fiind executați în masă sub acest pretext, fără să fi existat un singur trăgător. Fapt pe care trebuia să-l recunoască însuși delegatul Ministerului de Interne, deplasat la fața locului la trei zile după pogrom. La punctul 2, conducătorul a dispus evacuarea tuturor evreilor din Iași. Ambele dispoziții au fost transpuse în practică, cu deosebire că evacuați au fost doar bărbații cu „Trenurile morții”. Tragedia trăită de populația Iașilor în acele zile apocaliptice

este descrisă în capitolele semnificativ intitulate: „Arestări, omoruri și jafuri”, „Marele Măcel”, „Trenurile morții”. Evenimentele sunt reconstituite în desfășurarea lor dramatică, atât pe bază de documente oficiale cât și pe bază de mărturii ale supraviețuitorilor. Dezvăluind adevărul istoric, Ancel demontează pas cu pas întregul mecanism pus în mișcare atât de regimul Antonescu, cât și de cel comunist pentru confectionarea de documente false și ascunderea celor adevărate în vederea minimalizării evenimentelor și a disculpării regimului Antonescu de crimele comise.

Și totuși adevărul a ieșit la suprafață. Pogromul nu a fost o izbucnire stihnică, pusă la cale de elemente ireponsabile și nici o rebeliune evreiască, cum le place unora să susțină, ci un act criminal organizat de regimul Antonescu în plină cunoștință de cauză. Desigur, evenimentele „nu pot fi concepute fără umbrela ideologică, militară și politică a Germaniei naziste”. A existat o influență germano-nazistă, precum

și o participare a ei, dar ea a fost cu totul marginală.

Câți evrei au căzut victimă acestui măcel? Este greu de răspuns. Dar este relevant în acest sens fie și următorul raport întocmit, la 23 iulie 1943, de doi agenți ai Centrului Informativ Iași al S.S.I.: „Avem onoare a vă aduce la cunoștință că în zilele de 7-8 și 9 iulie a.c., împlinindu-se, după calendarul evreiesc, doi ani de la dezordinile din zilele de 29 și 30 iunie 1941 din localitate, familiile evreiești ieșene care au avut morți cu ocazia acestor dezordini au făcut parastase în toate sinagogile locale, pentru pomenirea acestor morți. Cu care ocazie s-a constatat, după tablourile de la toate sinagogile, că numărul acestor morți a fost de 13.266, dintre care 40 de femei și 180 de copii”.

Nu lipsesc nici descrierile despre atitudinile de solidaritate interumană care, chiar dacă puține la număr, totuși au existat. Este prezentată acțiunea binefăcătoare a Vioricăi Agarici în gara Roman, unde staționa de câțiva timp „Trenul morții” pentru descărcarea cadavrelor.

Într-o convorbire personală, Ancel mi-a mărturisit că tatăl lui îi datorează ei viața.

Un capitol special este dedicat reacțiilor evreiești, comportamentului victimelor, vieții comunitare și situației disperate a comunității după pogrom.

În concluzie, Ancel situează în context internațional pogromul, arătând că el a precedat masacrele comise de naziști după invadarea Uniunii Sovietice, constituind astfel începutul exterminării evreilor din Europa executat de partenerii naziștilor și nu în primul rând de naziștii înșiși.

LYA BENJAMIN

